

»RESTITUTIO IN INTEGRUM« NEBOLI NÁVRAT DO PRÁVNĚ PŮVODNÍHO STAVU

Agnieszka Roszkowska

1. Dříve než budeme mluvit o *restitutio in integrum*, stručně vysvětlíme rozdíl mezi *nova causa propositio – restitutio in integrum a – querela nullitatis*. Všechny tři instituty se dotýkají neplatnosti rozhodnutí (ať rozsudku či celého řízení). Strana, obhájce svazku či ochránce spravedlnosti se cítí poškozeni rozhodnutím soudu, kromě odvolání (řádný opravný prostředek) se domnívají také o neplatnosti. Co mohou udělat? *Restitutio* lze použít proti výroku, který přešel do stavu právně rozhodnuté věci, po stránce procesní je bez chyby, ale objevilo se, že je zřejmě nespravedlivý. Tento prostředek může být použit stranami a ochráncem spravedlnosti. *Querela nulitatis* se týká výroku, který je po procesní stránce neplatný. V tomto případě nepřichází v úvahu stav pravomocně rozhodnuté věci, protože výrok, který může být napaden pro neplatnost nepřechází do stavu právně rozhodnuté věci. *Nova causa propositio* se týká soudního řízení ohledně kanonického stavu osob. Jelikož se záležitosti stavu osob nikdy nestávají pravomocnými (kán. 1643), mohou být vždy napadnuty s předložením nových a závažných důkazů (kán. 1644 § 1). Nové projednání záležitosti se může uskutečnit kdykoliv, podmínkou jsou pouze nové a závažné důvody; lze ho tedy uplatnit i v případech, kdy nelze předložit jiné opravné prostředky.

2. Návrat do právně původního stavu je opravný prostředek, kterým lze napadnout nespravedlivý výrok, který se nachází ve stavu pravomocně rozhodnuté věci. Jedná se o mimořádný nápravný prostředek, který ruší účinky sice formálně platného rozsudku, avšak zřejmě rozporného s principy spravedlnosti, a otevírá tak opětovně již uzavřené řízení. K dalšímu pochopení je nutné vysvětlit pojem „pravomocně rozhodnutá věc“. Jurisprudence Tribunálu římské rotý nabízí tuto definici: „Res iudicata nihil aiud est quam sententi ait firma, ut per (ordinariam) viam appellationis impugnari non possit.“¹ [Pravomocně rozhodnutá věc je výrok pravomocný natolik, že nemůže být napaden obyčejnou cestou odvolání.]

3. Podívejme se na jednotlivá slova definice: **Výrok** je autoritativní vyjádření soudce ve sporu, kterému právní pořádek dává právní moc. Pravomocně rozhodnutá věc je spor, který byl rozhodnutý soudcem. V tomto smyslu je tento pojem používán v římském právu. Gracián ho člení do dvou částí (cc. 1–9, C. XXXV, q. 9): první věnuje nezměnitelnosti výroku, ale v druhé připouští možnost revize výroku z důvodu *subreptio*, podvodu, nedovolenosti.

V kanonickém právu se jedná o výrociích, o kauzách, které přecházejí nebo nepřechá-

zejí do stavu pravomocně rozhodnuté věci, to znamená přechod od jednoduše definitivního výroku do odlišného stavu stejného výroku. Každý soudní výrok je svým způsobem definitivní, výrok první instance je definitivní, ale je možné se proti němu odvolat, stejně jako ohledně výroku druhé instance.

Stabilita. Přechodem do stavu pravomocně rozhodnuté věci výrok získává zvláštní stabilitu, v důsledku které je velmi obtížné ho změnit. Soudní řízení směřuje k ukončení sporu. Poněvadž soud má nastolit spravedlnost skrze rozhodnutí soudce, stabilita výroku se musí zakládat na spravedlnosti a pravdě, protože ukončuje cestu jejich hledání. Zdůrazňoval to CIC 1917: „Res iudicata praesumptionis iuris ac de iure habetur vera et iusta.” (kán. 1904 §1).

Neodvolatelnost. Proti výroku v tomto stavu už není možné obyčejné odvolání, kterým se napadá nespravedlnost výroku libovolnými důvody. Soudní právo už neumožňuje použití prostředku řádného odvolání a tím prohlašuje ukončenou cestu spravedlnosti a výrok uznává za spravedlivý. Nejedná se o případ *querela nullitatis* z tohoto důvodu, že výrok neplatný, který může být v důsledku napadnutí nebo prohlášení za neplatný, nepřechází do stavu pravomocně rozhodnuté věci.²

4. Účinky stavu pravomocně rozhodnuté věci

Podstatné

„Pravomocně rozhodnutá věc (...) vymezuje právo mezi stranami“ (kán. 1642). Ve shodě s kán. 16 § 3: „Výklad soudním rozhodnutím (...) zavazuje pouze ty osoby a týká se pouze těch věcí, pro něž byl vydán.“

Procesní

1) Výkon rozsudku: kánony 1650–1655.

2) Opravňuje k námitce, že věc byla pravomocně rozhodnutá: ta může být vznesená stranami nebo *ex officio* samotným soudcem (srov. kánony 1642 § 2, 1491, 1462 § 1, 1452), aby zamezil zahájení nového řízení v téže věci (*ne bis in idem*).

3) Návrat do právně původního stavu (*restituito in integrum*) jako prostředek nápravy.

4) Nové předložení kauzy: „Nikdy se nestávají pravomocnými záležitosti kanonického stavu osob...” (kán. 1643). Pro tyto kauzy existuje právní stav quasirozhodnuté věci, který s sebou nese quasi *restituito in integrum*, jenž je v kanonickém právu nazván *nova causa propositio* neboli nové předložení kauzy.

5. Jak vzniká stav pravomocně rozhodnuté věci (kán. 1641)

Stav pravomocně rozhodnuté věci vzniká, jestliže „mezi týmiž stranami byly vyneseny dva shodné rozsudky o stejném žalobním požadavku a z téhož žalobního důvodu.” (kán. 1641, 1°).

V kauzách o neplanosti manželství jedinou cestou (s výjimkou dokumentárního procesu a prohlášení nulity administrativní formou) pro dosažení právního stavu věci skoro rozhodnuté je dvojí shodný výrok.

6. Návrat do právně původního stavu

Pro dosažení návratu do právně původního stavu (protože právní stav věci rozhodnuté předpokládá *iuris ac de iure* spravedlnost rozsudku), je nutné dokázat její zřejmou nespravedlnost. Kodex k tomu nabízí pět prostředků:

1) výrok „se tak zakládá na důkazech, které byly později shledány nepravdivými, že bez

nich neobstojí výroková část rozsudku“ (kán. 1645 § 2, 1°). Současný kodex připouští různé důkazní a nikoli pouze dokumentární prostředky, jako CIC 1917 (kán. 1905 § 2, 1°).

2) „Později byly objeveny listiny, které nepochybně dokazují nové skutečnosti vyžadující opačné rozhodnutí.“ (kán. 1645 § 2, 2°). V tomto případě se vyžaduje, aby to byly listiny a aby bylo prokazatelné, že jejich objevení po zveřejnění rozsudku bylo nezaviněné. Na rozdíl od předcházejícího ustanovení nejsou povoleny jiné druhy důkazů než listinné.

3) „Rozsudek byl vynesena na základě podvodu jedné strany ke škodě druhé strany.“ (kán. 1645 § 2, 3°).

4) „Zřejmě bylo opomenuto ustanovení jiného zákona než upravujícího řízení.“ (kán. 1645 § 2, 4°). Jsou dva případy tohoto opomenutí: buď soudce nepochopil správně právní ustanovení (přestoupení práva), anebo špatně uplatnil právní předpis (špatná aplikace práva).³

5) „Rozsudek je v rozporu s dřívějším rozhodnutím, které se stalo pravomocným.“ (kán. 1645 § 2, 5°). To znamená nekompatibilitu s opačným rozsudkem, který již vešel ve stav jednou rozhodnuté věci, tj. mezi těmiž stranami s týmž *petitum* a s touž *causa petendi*.

6. Legitimatío activa

Návrat do právně původního stavu může být požadován některou ze sporných stran v okamžiku dosažení stavu pravomocně rozhodnuté věci nebo ochráncem spravedlnosti. Nemůže o ni žádat nižší soudce tribunálu.⁴ Nemůže být udělena, pokud dříve nevyslechou strany.⁵

7. Kompetentní soudce

V případech, o kterých pojednává kán. 1645 § 2, 1°–3°, je kompetentní soudce *a quo* (který vynesl výrok): důvody žádosti se týkají části výroku *in facto*, jelikož se nemůže obejít soudce, který pronesl výrok.

V případech, o kterých pojednává kán. 1645 § 2, 4°–5°, je kompetentní soudce *ad quem* (soudce vyšší instance): důvody žádosti se týkají části výroku *in iure* a předpokládá se, že soudce, který pronesl výrok, byl nedbalý a má se za to, že se ho může předejít.

Ohledně rozhodnutí Roty je kompetentní tribunál Signatury (srov. čl. 122, 1° PB).

8. Užitečná doba

Užitečná doba k žádosti o podání *restitutio* jsou vždy tři měsíce, i když je rozličný termín, od kterého se tato lhůta počítá:

- „ode dne poznání motivace“ pro případy, o kterých kán. 1645 § 2, 1°–3°;
- „od obdržení zprávy o zveřejnění výroku“ pro případ, o kterém kán. 1645 § 2, 4°;
- „od zprávy předcházejícího rozhodnutí“ pro případ, o kterém kán. 1645 § 2, 5°;
- ode dne kdy poškozený dovršil 18 let (srov. kán. 1645 § 3).

9. Pozastavení exekuce rozsudku (kán. 1647)

Vykonatelnost výroku je zastavena žádostí o návrat, s dvojitou výjimkou:

- výkon výroku už je započat;
- soudce rozhodl o vykonatelnosti: stává se to buď na základě předpokladu, že žádost o *restitutio* byla dána z důvodu opoždění exekuce rozsudku, nebo po složení paříčné kauce toho, kdo žádá o *restitutio*;

10. Řádný proces (kán. 1648)

Udělení úplného nebo částečného návrazení do právně původního stavu pro právně rozhodnutou věc, to je afirmativní rozhodnutí ve věci soudního jednání o návrat, který pojednává jenom o zřejmé nespravedlnosti ohledně důvodu soudního jednání, přísluší stejnému soudci, který rozhodoval *iudicium restitutorium* neboli záležitost k návratu.

Výjimku stanoví praxe Nejvyššího tribunálu apoštolské signatury, která po udělení návratu do právně původního stavu odesílá kauzu k posouzení Tribunálu římské roty (čl. 58 § 3 *Normae Speciales*).

Soudní jednání je nové, a proto nic nebrání soudcům nově hodnotit, také jinak než dříve, skutečnosti, které vyhodnotili při předchozím projednávání.

Bibliografie:

Raffaele BALBI, *La sentenza ingiusta nel decretum di Graziano*, Napoli 1990.

Cristian BEGUS, *L'armonia della Giurisprudenza Canonica*, Roma 2002, s. 89–122, č. 71–86.

Emilio COLAGIOVANNI, „*De re iudicata et restitutione in integrum*” nel nuovo Codice, in: *Dilexit iustitiam*, Città del Vaticano 1984, s. 293–302.

Communicationes 8 (1979) 191; 11 (1979) 155–160.

José Luis LOPEZ ZUBILLAGA, *La conformidad de decisiones en el Código de 1983*, Revista española de derecho canónico 59, 2002, s. 649–703.

G. Paolo MONTINI, *De iudicio contentioso ordinario*, Roma 2009.

Poznámky

¹ Srov. *coram* Massimi, 19. květen 1921; *coram* Staffa, 7. říjen 1941; *coram* Felici, 3. prosinec 1949.

² Srov. Gian Paolo MONTINI, *De iudicio contentioso ordinario*, Roma 2009, s. 456–458.

³ Srov. *coram* Funghini, 11. prosinec 1985, č. 12.

⁴ Srov. *coram* Pompedda, 2. květen 1988, č. 12.

⁵ Srov. *Communicationes* 11, 1979, s. 159.